

Tekmeria

Vol 5 (2000)

Άπο τὴ Ραιδεστὸ στὴ Θεσσαλονίκη: Ἡ τύχη μιᾶς ἐπιγραφῆς τῆς Περίνθου

Π. Μ. ΝΙΓΔΕΛΗΣ

doi: [10.12681/tekmeria.207](https://doi.org/10.12681/tekmeria.207)

To cite this article:

ΝΙΓΔΕΛΗΣ Π. Μ. (2000). Ἀπο τὴ Ραιδεστὸ στὴ Θεσσαλονίκη: Ἡ τύχη μιᾶς ἐπιγραφῆς τῆς Περίνθου. *Tekmeria*, 5, 148–150. <https://doi.org/10.12681/tekmeria.207>

Π. Μ. ΝΙΓΔΕΛΗΣ

ΑΠΟ ΤΗ ΡΑΙΔΕΣΤΟ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Η ΤΥΧΗ ΜΙΑΣ
ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΝΘΟΥ

Πρίν από δύο περίπου χρόνια ο Mustafa Hamdi Sayar δημοσίευσε στή σειρά της *Kleinasiatische Kommission* της Αυστριακής Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν (Βιέννη) τό σύνταγμα τῶν ἑλληνικῶν καί λατινικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Περίνθου¹. Ὁ ἴδιος στό σχετικό μέ τίς τύχες τῶν ἐπιγραφικῶν συλλογῶν τῆς πόλης κεφάλαιο σημειώνει ὅτι μία (ἐπιτύμβια) στήλη τῆς Περίνθου κατέληξε μέ ἀνεξήγητο τρόπο στή Θεσσαλονίκη². Τήν περινθιακή καταγωγή τῆς ἐν λόγω ἐπιγραφῆς, πού ἐκ παραδρομῆς εἶχε συμπεριληφθεῖ στό σύνταγμα τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Θεσσαλονίκης μέ τόν ἀριθμό 732, εἶχε δεῖξει ἤδη ὁ L. Robert στήν ἐκτενῆ βιβλιοκρισία τοῦ συντάγματος πού δημοσίευσε τό 1974 στό περιοδικό *Revue de Philologie*³.

Ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο ἡ παραπάνω στήλη βρίσκεται σήμερα στό Ἀρχαιολογικό Μουσείο τῆς Θεσσαλονίκης δέν εἶναι ὁμως ἀνεξήγητος, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ ἐκδότης τοῦ συντάγματος τῆς Περίνθου. Στό ἀρχαιολογικό Μουσείο τῆς Θεσσαλονίκης φιλοξενεῖται ἱκανός ἀριθμός εὐρημάτων προερχόμενων ἀπό τή Ραιδεστό, ὅπως συνάγεται μέ ἀσφάλεια μεταξύ τῶν ἄλλων ἀπό τή συχνά ἐπαναλαμβανόμενη πληροφορία πού συνοδεύει τά σχετικά λήμματα μερικῶν ἀπό αὐτά στό εὐρετήριο τοῦ Μουσείου, ὅτι δηλ. προέρχονται ἀπό τή Ραιδεστό (ἐκ *Ραιδεστοῦ μεταφερθέν ἐκ τῆς ἐνεῖ λέσχης τό 1922*)⁴. Μέ τόν ὄρο “λέσχη” τοῦ εὐρετηρίου ἐννοεῖται βέβαια ὁ Θρακικός Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος τῆς πό-

1. M. H. Sayar, *Perinthos - Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften* (Österreichische Akademie der Wiss. Phil. - hist. Klasse, Denkschrift Bd. 269. Veröffentlichung der kleinasiatischen Kommission, Nr. 9), Wien 1998.

2. M. H. Sayar, *ὁ.π.*, 56 : Auf ungeklärte Weise ist ein perinthischer Inschriftstein nach Thessaloniki gelangt.

3. Βλ. L. Robert, *Les inscriptions de Thessalonique*, *RPh* 48 (1974) 238 - 9. Ὁ τελευταῖος ἀναφέρεται στήν ἱστορία τῶν δημοσιεύσεων τῆς πέτρας (πού ἀποδεικνύουν τήν προέλευσή της) τήν ὁποία ἀγνόωντας ὁ Edson παρουσίαζε τήν ἐπιγραφή ὡς ἀδημοσίευτη. Στό σύνταγμα τοῦ Sayar ἡ ἐπιγραφή φέρει ἀριθμό 137.

4. Σχετικά μέ τόν ἀριθμό τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ραιδεστοῦ πού φυλάσσονται στό Μουσείο Θεσσαλονίκης οἱ ἐκτιμήσεις ποικίλουν : ἔτσι ἡ Κ. Μαμῶνη, “Ἀπό τήν ἱστο-

λης, μέλη τοῦ ὁποίου μετέφεραν κατά τήν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν (1922, συνθήκη Λωζάνης) ἀρχαιότητες τῆς ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς του· οἱ ἀρχαιότητες προέρχονταν ἀπὸ τὴν Πέρινθο καὶ τὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς⁵. Συνεπῶς καὶ ἡ ἐπιτύμβια στήλη θὰ πρέπει νὰ συμπεριλαμβανόταν στὰ μνημεῖα αὐτά. Ὅτι μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτήτων ποὺ μεταφέρθηκαν ἀπὸ τὴ Ραιδεστό ὑπῆρχε μία ἀκόμη ἐπιγραφή τῆς Περίνθου (ἢ τῆς χώρας τῆς) συνάγεται ἀπὸ ἐπιγραφή ποὺ φυλάσσεται σήμερα στὸ παλαιὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τῆς πόλης μέ ἀριθμὸ εὐρετηρίου ΜΘ 944 καὶ ποὺ εἶναι ἡ ὑπ. ἀρ. 214 τοῦ συντάγματος τὸ ὁποῖο δημοσίευσε ὁ Sayar. Τὸ κείμενό τῆς ἔχει ὡς ἑξῆς (Εἰκ. ἀρ. 3α-δ) :

- παῖδά με γυμνασίων ἐμπείραμον Ἐρμιάωνος
καὶ τυχὸν ἰδρώτων ἄξιον Ἡρακλέους,
ἦδη που μέλλοντα παρὰ ξυστοῖο φιλάθλοις*
- 4 *καυτὸν ἀριθμεῖσθαι τοῦ μεγάλου σταδίου,
ἦρπασεν ἢ πάντων φθονερὴ θεός, ἥς ὑπὸ νῆμα
κλήρω τῆς ἀδίκου κεκλίμεθ' ἔργα Τύχης.*
- ἦδη γυμνασίοις ἠσκημένον, ἔντροφον ἄθλοις*
- 8 *παῖδά με καὶ πάτρης ἐλπίδα καὶ πατέρος,
ἐνγύς καὶ κοτίνω φθονερός κατεκοίμισεν Ἄδης
ψευσάμενος τόσσους εἰς ἀρετὴν καμάτους.
οὐνομά μοι Δωρῶς, πατρὸς Διοκλείος, ἀπ' αὐτῶν*
- 12 *ἄθλων εἰς διδαχὴν τὰ αὐτὰ πονησαμένου
ἀλλὰ με πρηυτέρως πενθήσατε· καὶ γὰρ ἐς Ἄδην
ἔρχομαι ἠρώων οὐδενὶ λειπόμενος.*

ρίαν καὶ δρᾶσιν τῶν Συλλόγων Ραιδεστοῦ Θράκης (1871 - 1922)", *Μνημοσύνη* 2 (1968-9) 302 στηριζόμενη στὰ στοιχεῖα ποὺ τῆς ἔθεσαν ὑπόψη ἀρχαιολόγοι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναφέρει ὅτι ἀπὸ τὸν Σύλλογο Ραιδεστοῦ προέρχονται τὰ μέ ἀρ. εὐρετηρίου 929 - 944 γλυπτὰ τοῦ Μουσείου, ἐνῶ ἡ Α. Πολυχρονίδου - Λουκοπούλου, "Ἀρχαιότητες καὶ Ἀρχαιολογία τῆς νοτιανατολικῆς Θράκης", *Πρακτικά τοῦ Συμποσίου Ἡ ἱστορικὴ, ἀρχαιολογικὴ καὶ λαογραφικὴ ἔρευνα γιὰ τὴ Θράκη* ("Ἴδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου 217), Θεσσαλονίκη 1988, 132 ἀριθμεῖ 37 ἀρχαιότητες. Γιὰ τὴν πληροφωρία ποὺ παρέχεται στὸ εὐρετήριο τοῦ ΜΘ βλ. ἐνδεικτικὰ τὰ λήμματα τῶν γλυπτῶν καὶ στηλῶν ἀρ. 4, 5, 6, 14, 17 καὶ 18 ποὺ δημοσιεύονται στὸν κατάλογο τῶν Γ. Δεσπίνης - Θ. Στεφανίδου-Τιβεριοῦ - Ἐμ. Βουτυρᾶ, *Κατάλογος γλυπτῶν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη 1997 (συντάκτης λημμάτων Γ. Δεσπίνης).

5. Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ συλλόγου, τὴν ἀρχαιολογικὴ του Συλλογὴ καὶ τὴ μεταφορὰ τῆς στῆ Θεσσαλονίκη βλ. Κ. Μαμῶνη, *ὁ. π.*, 297 - 302 καὶ Α. Πολυχρονίδου - Λουκοπούλου, *ὁ. π.*, 130 - 132 (μέ τὴν παλαιότερη βιβλιογραφία) τὴν ὁποία εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ γιὰ τὴν σχετικὴ πληροφωρία.

Οί διαστάσεις του μνημείου ⁶, οί παραστάσεις του (έρμαϊκή στήλη στο κέντρο, κλάδος φοίνικα στίς δύο πλευρές καί ἀρύβαλος μέ στλεγγίδες κρεμασμένα ἀπό ἓνα δακτύλιο στή ἀριστερά) καί κυρίως τό κείμενο μέ τή χαρακτηριστική διάταξη τῶν στίχων δέν ἀφήνουν καμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐπιγραφή δέν εἶναι ἄλλη ἀπό τήν ὑπ. ἀριθμ. 214 τοῦ corpus πού δημοσίευσε ὁ Sayar, ὁ ὁποῖος ὡστόσο στό σχετικό λήμμα ἐκφράζει τήν ἀγνοιά του σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τόν τόπο φύλαξής της. Τήν ἐπιγραφή αὐτή εἶχε δημοσιεύσει γιά πρώτη φορά ὁ J. H. Mordtmann, ὁ ὁποῖος τήν εἶδε σέ ἓνα σπίτι στό Marmara Ereğlisi, ἐνῶ οἱ Ἄ. Παπαδόπουλος - Κεραμεύς καί Γ. Λαμπουσιάδης πῆραν ἔκτυπό της στό Tekirdağ ⁷.

Ὅσον ἀφορᾷ τή μορφή τοῦ μνημείου ὁ ἐκδότης τοῦ συντάγματος τό θεωρεῖ ἐπιτύμβια στήλη μέ κάποιους ἐνδοιασμούς, δικαιολογημένους ἂν ληφθεῖ ὑπόψη τό ὑπερβολικό της μήκος καί κυρίως τό ὅ,τι δέν εἶχε δυνατότητα αὐτοψίας. Τό ἴδιο τό μνημεῖο πάντως, πού θά πρέπει νά ἦταν ἐντοιχισμένο σέ κάποιο ταφικό κτίσμα, δέν ἀφήνει περιθώρια γιά ἀμφιβολία ὅτι εἶναι ἐπιτύμβια στήλη ⁸. Τέλος σέ ὅτι ἀφορᾷ τή χρονολόγηση τῆς ἐπιγραφῆς μεταξύ τῶν δύο αἰώνων (1 ος - 2 ος αἰ. μ.Χ.) πού προτείνει ὁ ἐκδότης γιά τή χρονολόγησή της, τό σχῆμα χαρακτηριστικῶν γραμμάτων καί ἡ γενική ἐντύπωση τῆς γραφῆς ὑποστηρίζουν μᾶλλον τήν προωιμότερη ⁹.

6. Τό πάχος τῆς πέτρας (πού δέν δηλώνεται στήν πρώτη ἐκδοση τοῦ J. H. Mordtmann) εἶναι 0, 125 μ.. Στήν περιγραφή τοῦ μνημείου θά πρέπει νά συμπληρωθεῖ ὅτι περιβάλλεται ἀπό πλαίσιο. Διαστάσεις πλαισίου : πάχος 0, 017 μ.· πλάτος 0, 032 μ. στήν πάνω καί 0, 079 μ. στή δεξιά πλευρά τοῦ ὀρθογώνιου. Συμπληρωτέα ἐπίσης τό ὕψος γραμμάτων (0, 013 μ.) καί τό διάστιχο (0, 007 μ.).

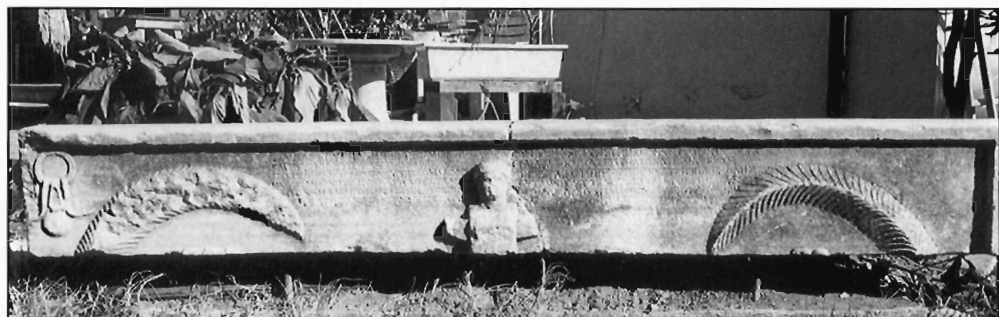
7. Γιά τήν πρώτη δημοσίευση, τίς ἄλλες ἐκδόσεις καθώς ἐπίσης καί τά σχόλια τῆς ἐπιγραφῆς βλ. Μ. Η. Sayar, ὁ.π., 360.

8. Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ πέτρα δημιουργεῖ τήν ἐντύπωση ὅτι πρόκειται γιά τήν πρόσθια ὄψη μᾶς σαρκοφάγου, ὁμως προσεκτικότερη παρατήρηση δείχνει ὅτι ἡ ἐντύπωση αὐτή εἶναι ἀβάσιμη: α) γιατί στό πάνω μέρος τοῦ λίθου δέν διακρίνεται βάση ἐδρασης (πατούρα), ὅπου θά πατοῦσε τό κάλυμμα τῆς σαρκοφάγου, καί β) γιατί τό ἀκέραια σωζόμενο δεξιόν μέρος τοῦ λίθου (τό ἀριστερό εἶναι σπασμένο) ἔχει τελείωμα. Ἡ πίσω πλευρά τῆς πλάκας εἶναι ἀδρά δουλεμένη μέ βελόνι.

9. Ἀπό παλαιογραφική ἄποψη (σχῆμα γραμμάτων καί γενική ἐντύπωση γραφῆς) ἡ ἐπιγραφή παρουσιάζει ὁμοιότητες λ.χ. μέ τίς ἐπιγραφές τοῦ συντάγματος τῆς Περίνθου ἀρρ. 49 Α, 59 καί 64 (ὅλες τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ.) Τήν προωιμη χρονολόγησή της ὑποστηρίζει ἐξάλλου καί τό γεγονός ὅτι ὑπάρχει ἓνα μόνο συμπλήρωμα γραμμάτων σέ αὐτή (βλ. στ. 5 ΝΕ στή λέξη φθονερή). Στήν πρώτη ἐκδοση τῆς ἐπιγραφῆς ὁ J. H. Mordtmann κλίνει ὑπέρ τῆς χρονολόγησής της στόν 1ο αἰ. π.Χ. ἐπικαλούμενος τό σχῆμα τῶν γραμμάτων (der Stil) βλ. Η. Sayar, ὁ.π., 360 σημ. 514.

*ZUSAMMENFASSUNG*VON RAIDESTOS NACH THESSALONIKI: DAS SCHICKSAL EINER
INSCRIFT AUS PERINTHOS

In dem von Mustafa Hamdi Sayar herausgegebenen Band *Die Inschriften aus Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften* (Österreichische Akademie des Wiss. Phil.-hist. Klasse, Denkschrift Bd. 269, Veröffentlichung der kleinasiatischen Kommission, Nr. 9, Wien 1998), wird der Aufbewahrungsort der Grabinschrift Nr. 214 (Epigramm zu Ehren eines Jugendlichen, der sein Leben im Gymnasion verlor), als unbekannt angegeben. Der Stein befindet sich im (Alten) Archäologischen Museum von Thessaloniki (mit Inventarnummer 944). Er wurde zusammen mit anderen antiken Überresten der Stadt Perinthos von Mitgliedern des "Thrakischen Bildungsvereins von Raidestos (Θρακικός Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Ραιδεστού) im J. 1923 nach Thessaloniki gebracht.

Π. Μ. Νίγδελης, Εικ. 3α

Π. Μ.
Νίγδελης,
Εικ. 3β

Π. Μ. Νίγδελης,
Εικ. 3γ

Π. Μ. Νίγδελης, Είχ. 3δ